

**EUROPEISKA
UNIONENS RÅD**

**Bryssel den 24 juni 2013 (25.6)
(OR. en)**

11492/13

**COHOM 134
COPS 251
PESC 775**

NOT

från:	Rådets generalsekretariat
av den:	24 juni 2013
Föreg. dok. nr:	11153/13 COHOM 125 COPS 240 PESC 728
Ärende:	Riktlinjer för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna för homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella (HBTI-personer)

Den 24 juni 2013 antog rådet riktlinjer för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna för homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella (HBTI-personer), som bifogats denna not.

RIKTLINJER FÖR ATT FRÄMJA OCH SKYDDA DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA FÖR HOMOSEXUELLA, BISEXUELLA, TRANSPERSONER OCH INTERSEXUELLA (HBTI-PERSONER)

I. Inledning

A. Skäl till åtgärden

1. HBTI-personers rättigheter skyddas enligt befintlig internationell människorättslagstiftning, även om specifika åtgärder ofta krävs för att säkerställa fullt åtnjutande av de mänskliga rättigheterna för homosexuella, bisexuella, transpersoner och intersexuella (HBTI-personer). HBTI-personer har samma rättigheter som alla andra individer – inga nya mänskliga rättigheter skapas för dem och inga bör heller nekas dem. EU stöder principen om de mänskliga rättigheternas universella giltighet och upprepar att man inte kan hänvisa till kulturella, traditionella eller religiösa värden för att rättfärdiga någon som helst form av diskriminering, inklusive diskriminering av HBTI-personer¹.
2. EU är allvarligt bekymrat över att sexuell läggning och könsidentitet fortfarande används för att rättfärdiga allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna världen över. HBTI-personer är en utsatt grupp som fortfarande drabbas av förföljelse, diskriminering, mobbning och grova övergrepp, som ofta innefattar extrema former av våld, inklusive tortyr och mord. Diskrimineringen av HBTI-personer är ofta rotad i samhällsnormer och uppfattade roller som vidmakthåller ojämlikhet mellan könen. EU är särskilt bekymrat över att sexuella förbindelser mellan samtyckande vuxna av samma kön är kriminaliserade i en del länder och kan leda till fängelsestraff eller dödsstraff. I andra länder försöker regeringarna aktivt begränsa HBTI-personers mötesfrihet, föreningsfrihet och yttrandefrihet.

¹ Se även punkt 5 i Wiendeklarationen och -handlingsprogrammet, som antogs vid 1993 års världskonferens om mänskliga rättigheter (Förenta nationernas dokument A/CONF.157/23): Samtidigt som det inte går att bortse från nationella och regionala särdrag och den historiska, kulturella och religiösa mångfalden är det staters plikt att oavsett politiskt, ekonomiskt och kulturellt system främja och skydda alla mänskliga rättigheter och alla grundläggande friheter.

3. En lagstiftning som skulle skydda HBTI-personer mot diskriminering och hatbrott saknas i många länder, och diskriminering på grund av verklig eller uppfattad sexuell läggning eller könsidentitet förekommer världen över när HBTI-personer söker jobb, hälso- och sjukvård eller utbildning. Följaktligen kan diskriminering också leda till ökad fattigdom bland HBTI-personer.
4. Personer som arbetar för att främja HBTI-personers mänskliga rättigheter är människorättsförsvarare och bör beaktas när man bevakar situationen för människorättsförsvarare i tredjeländer. Man måste dock ta hänsyn till att HBTI-frågor å ena sidan är särskilt känsliga frågor bland samtalspartner och att HBTI-personer å andra sidan är speciellt sårbara. En konsekvent men övertygande metod är sannolikt bättre för att uppnå positiva resultat än en metod som bygger på offentlighet och konfrontation. Skraddarsydda metoder och landsstrategier för mänskliga rättigheter kommer att vara ett viktigt verktyg för att identifiera det bästa handlingsalternativet i olika sammanhang i detta hänseende.

B. Syfte och tillämpningsområde

5. EU strävar efter att främja och skydda alla mänskliga rättigheter för HBTI-personer på grundval av befintliga internationella rättsstandarder på detta område, bland annat dem som fastställts av Förenta nationerna och Europarådet. Genom de olika verktyg som står till buds inom EU:s yttre åtgärder, inbegripet de finansiella instrument som är tillgängliga både från EU:s institutioner och medlemsstaterna, kommer EU att sträva efter att aktivt främja och skydda dessa rättigheter.
6. Dessa riktlinjer syftar till att ge tjänstemän inom EU:s institutioner och EU:s medlemsstater vägledning för kontakterna med tredjeländer och med internationella organisationer och organisationer i civilsamhället med hjälp av skraddarsydda lösningar, för att främja och skydda HBTI-personers mänskliga rättigheter inom EU:s yttre åtgärder. Strävan är att möjliggöra för EU att agera förebyggande vid främjandet av HBTI-personers mänskliga rättigheter, bättre förstå och bekämpa eventuell strukturell diskriminering som dessa personer utsätts för, och reagera på kränkningar av deras mänskliga rättigheter. Därigenom kommer verktygen att bidra till att ytterligare stärka och understödja EU:s politik för de mänskliga rättigheterna i allmänhet.

7. Detta dokument bygger på verktygslådan för att främja och skydda de mänskliga rättigheterna för HBT-personer (2010). Riktlinjerna om dödsstraff, tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, om människorättsförsvarare, om främjande och skydd av barnets rättigheter och om våld mot kvinnor och flickor och kampen mot alla former av diskriminering av kvinnor och flickor är särskilt viktiga.

8. EU är synnerligen medvetet om att främjandet av mänskliga rättigheter i fråga om sexuell läggning och könsidentitet kan leda till känsliga diskussioner i många delar av världen och även inom EU. Genom att bygga på internationella standarder och sin egen lagstiftning är EU dock fast beslutet att främja HBTI-personers mänskliga rättigheter på ett meningsfullt och respektfullt sätt. EU kommer att göra detta med beaktande av verkligheten på det lokala planet där människorättsförsvararna måste föra kampen framåt.

C. Definitioner och rättslig ram

9. HBTI-personer har samma mänskliga rättigheter som alla individer, inklusive rätten till icke-diskriminering. Denna princip finns stadfäst i många internationella instrument, vilket borgar för en bred tillämpning. På global nivå återfinns den framför allt i artiklarna 2 och 26 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter^{2,3} och artikel 2 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter⁴ (se **bilaga 1**). Denna tolkning har fått stöd från flera av FN:s fördragsorgan och särskilda rapportörer.
10. EU stödde enhälligt uttalandet från FN:s generalförsamling i december 2008 om mänskliga rättigheter, sexuell läggning och könsidentitet⁵, som stöddes av 68 länder från fem kontinenter. I uttalandet bekräftas principen om icke-diskriminering, och avrättningar, godtyckliga frihetsberövanden eller kränkningar av de mänskliga rättigheterna på grund av sexuell läggning eller könsidentitet fördöms. EU stödde också de gemensamma uttalanden som gjordes 2006 och 2011 vid FN:s råd för mänskliga rättigheter på 54 respektive 85 staters vägnar. FN:s råd för mänskliga rättigheter antog 2011 en resolution om mänskliga rättigheter, sexuell läggning och könsidentitet som stöddes enhälligt av EU och genom vilken kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter gavs i uppdrag att beställa en studie för att dokumentera diskriminerande lagar och praxis samt våldshandlingar mot individer på grundval av deras sexuella läggning och könsidentitet. Rapporten ger också en kortfattad översikt över tillämpliga internationella standarder och skyldigheter⁶.

² Den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, artikel 2.1: ("Varje konventionsstat åtar sig att respektera och tillförsäkra var och en som befinner sig inom dess territorium och är underkastad dess jurisdiktion rättigheterna i denna konvention utan åtskillnad av något slag, såsom på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationell eller social härkomst, egendom, börd eller ställning i övrigt").

³ Den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, artikel 26: ("Alla är lika inför lagen och har rätt till samma skydd av lagen utan diskriminering av något slag. I detta avseende skall lagen förbjuda all diskriminering och garantera var och en ett likvärdigt och effektivt skydd mot all slags diskriminering, såsom på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationell eller social härkomst, egendom, börd eller ställning i övrigt").

⁴ Den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, artikel 2.2: ("Konventionsstaterna åtar sig att garantera att rättigheterna i denna konvention utövas utan diskriminering av något slag på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan åskådning, nationell eller social härkomst, egendom, börd eller ställning i övrigt").

⁵ Den fullständiga texten finns på <http://www.droitsLGBTI2008.fr/documents/?mode=download&id=2>.

⁶ http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/19session/A.HRC.19.41_English.pdf.

11. EU:s medlemsstater stödde 2010 i Europarådet en rekommendation från ministerkommittén om HBTI-personers rättigheter, som innehöll en omfattande uppsättning åtgärder för att främja HBTI-personers mänskliga rättigheter i Europarådets medlemsstater⁷.
12. Kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter⁸, FN:s särskilda förfaranden⁹, FN:s fördragsorgan för de mänskliga rättigheterna¹⁰ och Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter¹¹ hänvisar i sitt arbete till Yogyakartaprinciperna om tillämpning av internationell människorättslagstiftning i samband med sexuell läggning och könsidentitet, som är en icke bindande tolkningstext som utarbetades 2006 av en grupp av oberoende experter.
13. EU:s lagstiftning och politik föreskriver likabehandling och icke-diskriminering på grund av sexuell läggning, vilket fastställs i artiklarna 10 och 19 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) och artikel 21 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. EU:s grundläggande princip om likabehandling skyddar också transpersoner mot diskriminering. Detta fastställs i omarbetningen av EU:s direktiv om lika möjligheter och likabehandling av kvinnor och män i arbetslivet (2006/54/EG), i direktivet om likabehandling av kvinnor och män när det gäller varor och tjänster (2004/113/EG) och, med uttrycklig hänvisning till könsidentitet och könsuttryck, i EU:s skyddsdirektiv (2004/83/EG) och EU:s lagstiftningspaket om brottsoffers rättigheter (2011/0129).

⁷ Rekommendation CM/Rec(2010)5 från ministerkommittén till medlemsstaterna om åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet, som antogs utan omröstning den 31 mars 2010.

⁸ Se t.ex. rapporten från FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter om diskriminerande lagar och praxis samt våldshandlingar mot individer på grundval av deras sexuella läggning och könsidentitet, Förenta nationernas dokument A/HRC/19/41 av den 17 november 2011.

⁹ Se t.ex. rapporten från den särskilda rapportören om tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, Förenta nationernas dokument A/HRC/22/53 av den 1 februari 2013.

¹⁰ Se t.ex. allmän kommentar nr 20 från kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter om icke-diskriminering när det gäller ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (artikel 2.2), Förenta nationernas dokument E/C.12/GC/20 av den 10 juni 2009.

¹¹ Se t.ex. Europarådets kommissarie för mänskliga rättigheter, Thomas Hammarberg: Time to recognize that human rights principles apply also to sexual orientation and gender identity, den 14 maj 2008, på: http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/080514_en.asp.

Arbetsdefinitioner¹²

Akronymen **HBTI** beskriver en varierande grupp av personer som inte motsvarar de konventionella eller traditionella uppfattningarna om manliga och kvinnliga könsroller. HBTI-personer betecknas också ibland som "sexuella minoriteter, könsminoriteter och kroppsliga minoriteter".

En **lesbisk (homosexuell)** kvinna är en kvinna som känner varaktig fysisk, romantisk och/eller känslomässig attraktion till andra kvinnor. Termen **gay (homosexuell)** används ofta för att beskriva en man som känner varaktig fysisk, romantisk och/eller känslomässig attraktion till andra män, även om termen kan användas för att beteckna både män som är gay och lesbiska kvinnor. Med termen **bisexuell** avses en person som känner fysisk, romantisk och/eller känslomässig attraktion till både män och kvinnor. Med **transpersoner** avses personer vars könsidentitet och/eller könsuttryck skiljer sig från den könstillhörighet som fastställdes för dem vid födseln. Termen **intersexuell** omfattar kroppsliga variationer med avseende på kulturellt fastställda normer för manlighet och kvinnlighet, inklusive variationer i kromosomer, könskörtlar och könsorgan.

Med **sexuell läggning** avses alla personers förmåga att hysa känslor, ömhet och sexuell attraktion för, samt ha intima och sexuella förbindelser med personer av ett annat kön, samma kön eller mer än ett kön.

Med **könsidentitet** avses varje människas djupt kända inre, individuella könsupplevelse, som inte nödvändigtvis motsvarar den könstillhörighet som fastställdes för personen vid födseln.

¹² Se FN:s flyktingkommissariats riktlinjer för arbete med tvångsflyttade HBTI-personer, 2011, s. 3: <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?docid=4e6073972>. Dessa definitioner är inte rättsligt bindande och har inte antagits formellt av något mellanstatligt organ. De har inkluderats för att ge praktisk vägledning till de tjänstemän inom EU-institutionerna och EU:s medlemsstater som arbetar med HBTI-frågor. Se även FN:s flyktingkommissariats riktlinjer för internationellt skydd nr 9: ansökningar om flyktingstatus på grundval av sexuell läggning och/eller könsidentitet inom ramen för artikel 1A.2 i 1951 års konvention och/eller dess protokoll från 1967 angående flyktingars rättsliga ställning, HCR/GIP/12/09 av den 23 oktober 2012, s. 4.

II. Operativa riktlinjer

A. Prioriterade åtgärdsområden

14. För att på ett verkningsfullt sätt främja och skydda HBTI-personers mänskliga rättigheter genom EU:s yttre åtgärder bör EU inrikta sig på följande områden:

1. Avkriminalisering och bekämpning av diskriminerande lagar och politik

15. I dag är förbindelser mellan samtyckande vuxna av samma kön fortfarande kriminaliserade i omkring 80 stater, varav vissa kan utdöma dödsstraff. Sådan kriminalisering strider mot internationell människorättslagstiftning och innebär en kränkning av HBTI-personers mänskliga rättigheter, bland annat rätten till liv, integritet, frihet, säkerhet och till hälsa, samt föreningsfriheten, mötesfriheten och yttrandefriheten. Dessa grundläggande friheter inskränks också genom lagstiftningsinitiativ som kriminaliserar offentlig diskussion om och/eller uttryck för homosexualitet, bland annat förbud mot så kallade prideparader. Kriminaliseringen av förbindelser mellan samtyckande vuxna av samma kön förstärker existerande fördomar, ökar stigmatiseringen, rättfärdigar diskrimineringen och kan göra HBTI-personer mer utsatta för kränkningar av de mänskliga rättigheterna och för våld, inklusive polisbrutalitet och tortyr och andra former av grym, omänsklig och förnedrande behandling av HBTI-personer.
16. Rättsliga åtgärder, såsom lagar mot prostitution, lagar mot störande uppträdande, och förbud mot så kallad crossdressing kan också riktas mot könsvarianta personer och transpersoner och kan användas av brottsbekämpande personal för att lagföra transpersoner på grund av deras könsidentitet eller könsuttryck. Transpersoner vars identitetshandlingar inte motsvarar deras föredragna kön kan stöta på hinder då de söker tillgång till rättslig prövning när deras rättigheter har kränkts.

17. EU bör

- a) aktivt fördöma diskriminerande lagar, politik och metoder, inklusive kriminalisering av förbindelser mellan samtyckande vuxna av samma kön eller transidentiteter, framför allt användande av dödsstraff, tortyr eller övergrepp i detta sammanhang,
- b) också aktivt motsätta sig andra begränsningar av tillgången till mänskliga rättigheter, i synnerhet lagstiftningsinitiativ som begränsar rätten till yttrandefrihet, föreningsfrihet och mötesfrihet,
- c) arbeta för att förbindelser mellan samtyckande vuxna av samma kön och mellan transpersoner avkriminaliseras och för att diskriminerande metoder mot alla personer avskaffas, även mot HBTI-personer.

18. EU:s åtgärder på detta område bör vägledas av följande:

- Att från fall till fall noggrant överväga hur man på bästa sätt effektivt kan främja HBTI-personers mänskliga rättigheter och avskaffandet av diskriminerande lagar, politik och metoder.
- Att rikta in sitt arbete på de länder där förbindelser mellan samtyckande vuxna av samma kön, transidentiteter eller försvaret av dem är kriminaliserade eller där det finns tendenser att ändra befintlig lagstiftning (i endera riktningen), att ta upp frågan och uppmana staterna till förändringar i lagstiftningen som är förenliga med internationell rätt.
- Att lägga särskild vikt vid situationer där dödsstraff tillämpas och/eller tortyr och övergrepp sker mot HBTI-personer, och att fördöma dessa metoder i enlighet med EU:s riktlinjer om dödsstraff och om tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.
- Att samråda med HBTI-samhället och beakta dess synpunkter i de berörda länderna när det gäller de lämpligaste sätten att agera och reagera.

2. *Främjande av likabehandling och icke-diskriminering*

19. Diskriminering av HBTI-personer på grund av sexuell läggning eller könsidentitet är det vanligaste problemet för HBTI-personer. Diskriminerande lagstiftning, politik och metoder kan förekomma på arbetsplatser och i det offentliga rummet, särskilt när det gäller tillgång till hälso- och sjukvård och utbildning. Detta kan omfatta problem med mobbning och andra former av utestängning. Även i anläggningar för frihetsberövande är risken för diskriminering och ojämlik behandling mycket stor.
20. Lämpliga identitetshandlingar är en förutsättning för det faktiska åtnjutandet av många mänskliga rättigheter. Transpersoner som inte har identitetshandlingar som motsvarar deras föredragna kön kan som en följd av detta utsättas för godtycklig behandling och diskriminering från personer och institutioner. En del länder saknar bestämmelser om juridiskt erkännande av föredraget kön. I andra länder kan kraven för juridiskt erkännande av kön vara överdrivna, till exempel för att det krävs bevis på sterilitet eller infertilitet, könsbytesoperation, hormonbehandling, en diagnos avseende den psykiska hälsan och/eller bevis på att man har levt i det föredragna könet under en bestämd tidsperiod (så kallade verklighetsbaserade erfarenheter).
21. Sådana orimliga bestämmelser eller metoder strider mot rätten till likabehandling och icke-diskriminering i enlighet med artiklarna 2 och 26 i den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och artikel 2 i den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.
22. EU bör fördöma varje form av diskriminering som strider mot dessa grundläggande principer.

23. EU:s åtgärder på detta område bör vägledas av följande:

- Att uppmuntra staterna att främja likabehandling och icke-diskriminering i fråga om HBTI-personers åtnjutande av alla mänskliga rättigheter, även genom att införa nationell lagstiftning och politik som även omfattar informationsverksamhet och som främjar likabehandling och icke-diskriminering på arbetsplatser, inom hälsovårdssektorn och inom utbildning.
- Att identifiera situationer där politiskt och ekonomiskt stöd till statliga och andra initiativ för att främja icke-diskriminering och likabehandling ger ett mervärde till detta arbete.

3. *Bekämpning av HBTI-fientligt våld*

24. EU är särskilt bekymrat över fallen av HBTI-fientligt våld, som undergräver de mest grundläggande människorättsprinciperna. Detta våld omfattar många typer av våldshandlingar, såsom mord, våldtäkt, misshandel, tortyr, grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, och fysiska angrepp på allmänna platser. Även om våldshandlingar allt oftare uppmärksammas av människorättsorganisationer är de fortfarande underrapporterade. I vissa länder tillåter ett klimat av strafflöshet att våldshandlingar mot HBTI-personer förblir ostraffade, utan utredning. I länder där förbindelser mellan samtyckande vuxna av samma kön och mellan transpersoner fortfarande är kriminaliserade, eller där det saknas lagstiftning som uttryckligen skyddar HBTI-personer mot diskriminering och våld, är det HBTI-fientliga våldet mycket vanligare.

25. Transfobiska våldshandlingar och mord är särskilt vanliga, med tanke på den relativt låga andelen av transpersoner, de låga övervaknings- och rapporteringsnivåerna för sådana brott samt rädslan för repressalier.

26. Lesbiska, bisexuella och transsexuella kvinnor är särskilt utsatta för fördomsbaserade mord och våldtäkter på grund av bristande jämställdhet mellan könen och på grund av könsnormer inom familjestrukturer. Användning av "korrigerande våldtäkter" och "hedersmord", som ofta äger rum under privata omständigheter och utförs av familjemedlemmar, har rapporterats av innehavare av mandat för FN:s särskilda förfaranden och av människorättsorganisationer i många länder.
27. EU:s målsättning är att bidra till att bekämpa alla former av HBTI-fientligt våld.
28. EU:s åtgärder på detta område bör vägledas av följande:
- Att uppmuntra staterna att erkänna det HBTI-fientliga våldet och tillsammans med civilsamhället utveckla rättsliga och andra åtgärder för att förebygga, övervaka och effektivt lagföra förövare av HBTI-fientligt våld.
 - Att bidra till att bekämpa alla former av HBTI-fientligt våld genom att stödja initiativ från civilsamhället och statliga initiativ för att övervaka fall av våld, utbilda brottsbekämpande personal, och sträva efter stöd och kompensation för offer för detta våld.

4. Stöd till och skydd av människorättsförsvarare

29. Alla stater bör respektera människorättsförsvararnas arbete, enligt den internationella deklARATIONEN om individers, grupper och samhällsorgans rättigheter och ansvar när det gäller att främja och försvara universellt erkända mänskliga rättigheter och grundläggande friheter (som antogs av FN:s generalförsamling 1998). Trots detta är människorättsförsvarare (journalister, aktivister, advokater, fackligt aktiva etc.) som arbetar för att främja och skydda HBTI-personers mänskliga rättigheter en ytterst sårbar grupp som ofta utsätts för förföljelse och människorättskränkningar. Detta sker särskilt i länder där regeringen förbjudit offentliga diskussioner om sexuell läggning och begränsat föreningsfriheten och yttrandefriheten i detta avseende.
30. I överensstämmelse med genomförandet av EU:s riktlinjer om människorättsförsvarare bör EU:s åtgärder på detta område vägledas av följande:
- Att uppmuntra tredjeländer till en kultur med allmän respekt för och erkännande av människorättsförsvararnas arbete och då även det arbete som utförs av dem som försvarar HBTI-personers mänskliga rättigheter.
 - Att prioritera EU:s arbete i länder där man visat bristande respekt för människorättsförsvarare i allmänhet och försvarare av HBTI-personers mänskliga rättigheter i synnerhet, framför allt där lagändringar och straffrättsliga påföljder har påverkat människorättsförsvararnas arbete negativt.
 - Att reagera på uppenbara kränkningar av människorättsförsvarares rättigheter i tredjeländer, att framhålla EU:s ståndpunkt i denna fråga och att fullgöra sitt arbete i enlighet med EU:s riktlinjer om människorättsförsvarare.

B. Operativa verktyg

31. Tjänstemän vid EU-institutionerna och i förekommande fall i EU:s medlemsstater förfogar över olika verktyg och åtgärder, bland annat genom att de använder sig av de befintliga instrumenten och riktlinjerna.

När det gäller tredjeländer

1. *Landsstrategier för mänskliga rättigheter:*

- Att ta upp situationen för HBTI-personer i landsstrategierna för mänskliga rättigheter, i synnerhet förekomsten av kränkningar av HBTI-personers mänskliga rättigheter och strukturell diskriminering av HBTI-personer. Ett differentierat tillvägagångssätt när det gäller dessa frågor och inriktningen av prioriteringar kan vara nödvändigt i olika länder och regioner.

2. *Övervakning av HBTI-personers mänskliga rättigheter:*

- Att använda analysen/checklistan i **bilaga 2** för att spåra och övervaka människorättsituationen för HBTI-personer i det berörda landet för att urskilja framsteg/bakslag.
- Att aktivt hålla kontakt med lokala myndigheter, regionala organisationer och civilsamhällets lokala och internationella organisationer, för att få information även om enskilda fall av kränkningar av HBTI-personers mänskliga rättigheter.

3. *Rapporter från EU:s beskickningschefer:*

- Att i de periodiska rapporterna ta med en analys av HBTI-personers situation samt kränkningar av HBTI-personers och människorättsförsvarares mänskliga rättigheter.
- Att identifiera och övervaka enskilda fall av uppenbara kränkningar av HBTI-personers mänskliga rättigheter.
- Att noggrant redogöra för åtgärder (dvs. démarches, nämnande av frågan i en politisk dialog, finansiering) som har vidtagits eller planeras för att bekämpa påstådda eller bevisade kränkningar (åtgärder i enskilda fall bör endast vidtas om den berörda personen samtycker).
- Att använda rapporteringscykeln för den allmänna återkommande utvärderingen och följa upp de rekommendationer som utfärdats till den granskade staten.

4. *Démarcher och offentliga uttalanden:*

- Att föreslå och göra démarcher och offentliga uttalanden i HBTI-frågor med särskilt fokus på högriskfall och högrisksituationer.
- Att reagera på positiv utveckling i fråga om främjande och skydd av HBTI-personers samtliga mänskliga rättigheter i tredjeländer.
- Att offentligt stödja och eventuellt delta i utövandet av mötesfrihet och yttrandefrihet (t.ex. offentliga evenemang och prideparader).

5. *Enskilda fall:*

- Att föreslå särskilda åtgärder, t.ex. démarcher, om det blivit känt att väldokumenterade enskilda fall av bevisade kränkningar av HBTI-personers mänskliga rättigheter förekommit (åtgärder i enskilda fall bör avgöras från fall till fall och bör endast vidtas om den berörda personen ger sitt informerade samtycke och kan ingå i en allmän démarche eller ett allmänt uttalande).

6. *Domstolsförhandlingar och besök i fängelser:*

- Att närvara och agera som observatörer vid domstolsförhandlingar under rättsliga förfaranden som rör kränkningar av HBTI-personers mänskliga rättigheter, med särskilt uppmärksammande av högriskfall.
- Att kontakta åklagare, polismyndigheter eller ett etablerat och oberoende inspektionsorgan för att begära tillstånd att besöka anläggningar för frihetsberövande, bland annat för att bedöma situationen för HBTI-personer som frihetsberövats.

7. *Politiska dialoger:*

- Att ta upp situationen när det gäller HBTI-personers mänskliga rättigheter i människorättsdelen i de politiska dialogerna och de särskilt inriktade dialogerna (människorättsdialoger, samråd, underkommittéer och dialoger enligt artikel 8 i Cotonouavtalet) med tredjeländer och regionala organisationer.
- Att ta upp enskilda fall, med de berörda personernas samtycke, av kränkningar av HBTI-personers mänskliga rättigheter.
- Att uppmana tredjeländer att ta initiativ till lagändringar för att säkerställa likhet inför lagen för HBTI-personer.
- Att uppmana tredjeländer att underteckna och/eller ratificera tillämpliga internationella instrument, särskilt den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter och den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, och att dra tillbaka eventuella relevanta reservationer mot dessa instrument.
- Att uppmana tredjeländer att inrätta oberoende organ med ansvar för övervakningen av anläggningar för frihetsberövande, bland annat genom ratificering av det fakultativa protokollet till konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.
- Att använda rapporteringscykeln för den allmänna återkommande utvärderingen och följa upp de rekommendationer som utfärdats till den granskade staten.
- Att uppmana tredjeländer att bjuda in personer inom ramen för de särskilda förfarandena under FN:s råd för mänskliga rättigheter att genomföra landsspecifika och tematiska uppdrag, att acceptera deras rekommendationer och genomföra desamma.

- Att stödja de tredjeländer som stöder att HBTI-personers mänskliga rättigheter främjas och skyddas, att uppmuntra ett närmare samarbete i multilaterala forum och främja deras insatser som exempel på regional nivå.
- Att uppmuntra informationsutbyte om metoder med tredjeländer som är stöder att HBTI-personers mänskliga rättigheter främjas och skyddas för att förbättra och bidra till EU:s åtgärder (som ska föras in i kompendiet med god praxis och tillvaratagna erfarenheter).

8. *Civilsamhällets stödinsatser:*

- Att sända politiska stödsignaler, när detta anses värdefullt och efter det att samråd genomförts med civilsamhället.
- Att underlätta informationen om tillgänglig finansiering (t.ex. genom det europeiska instrumentet för demokrati och mänskliga rättigheter eller relevanta instrument i EU:s medlemsstater).
- Att lämna information om lagar och praxis angående HBTI-personer i EU.
- Att i lämplig omfattning främja synligheten av lokala organisationer som verkar för HBTI-personers mänskliga rättigheter genom att bl.a. anordna debatter och seminarier om relevanta frågor som innefattar HBTI-aspekter och HBTI-debattörer och genom att stödja kulturevenemang, konferenser eller sociala projekt.
- Att uppmuntra en debatt om HBTI-frågor mellan statliga aktörer och civilsamhället genom att ge möjligheter till utbyte.
- Att samråda med civilsamhällets organisationer om integrering av HBTI-frågor.
- Att uppmuntra civilsamhällets organisationer att verka för HBTI-personers mänskliga rättigheter.
- Att uppmuntra civilsamhällets organisationer att korrekt dokumentera kränkningar av HBTI-personers mänskliga rättigheter.
- Att stödja relevant akademisk forskning för att bidra till att utveckla debatten och kampanjverksamheten i landet.

9. *Internationella mekanismer:*

- Att föreslå att FN:s särskilda rapportörer, EU:s särskilda representanter och deras motsvarigheter från Europeiska rådet, OSSE och andra regionala människorättsorgan vid besök träffar de lokala icke-statliga organisationer som arbetar för att främja och skydda HBTI-personers mänskliga rättigheter.
- Att föreslå att internationella övervakningsorgan särskilt riktar in sig på HBTI-personer under sina besök till anläggningar för frihetsberövande.
- Att uppmuntra lokala grupper att inkludera information om HBTI-personers situation i sina alternativa rapporter till regionala människorättsmekanismer och till FN:s organ.
- Att inkludera denna information i det material som används i mekanismen för allmän återkommande utvärdering i FN:s råd för mänskliga rättigheter.

10. *Besökande uppdrag från EU och medlemsstaterna:*

- Att ta med information om HBTI-personers situation i bakgrundsdocumentationen för besökande uppdrag från EU och medlemsstaterna, uppmana dem att ta upp frågan med sina lokala samtalspartner och träffa människorättsförsvarare som arbetar med att främja och skydda HBTI-personers mänskliga rättigheter.

32. Vid dessa insatser måste särskild uppmärksamhet hela tiden ägnas åt högriskfall som innefattar domar, dödsstraff, tortyr eller annan misshandel; fall av påstådda och bevisade kränkningar mot försvarare av HBTI-personers mänskliga rättigheter; och goda rutiner för policyförändring och rättslig förändring och för att avskaffa strukturella begränsningar, bland annat diskriminerande lagstiftning och rutiner, samt strafflöshet vid kränkningar av HBTI-personers mänskliga rättigheter.

I multilaterala forum:

1. *Förenta nationerna*

- Att framföra att alla länder måste ansluta sig till den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna (1948) och följa denna, där principen om de mänskliga rättigheternas universella giltighet slås fast i artikel 1, som har följande lydelse: "Alla människor äro födda fria och lika i värde och rättigheter".
- Att integrera problemen för HBTI-personer i uttalanden och frågor under interaktiva dialoger i FN som en avspegling av att EU är djupt oroat över kränkningarna av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på grundval av sexuell läggning eller könsidentitet i allmänhet och genom att fördöma specifika kränkningar såsom tillämpningen av dödsstraff på dessa grunder, utomrättsliga, summariska eller godtyckliga avrättningar, tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning, godtyckligt anhållande eller fängslande, liksom kränkningar av rätten till yttrandefrihet, föreningsfrihet och mötesfrihet samt berövande av ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter i synnerhet.
- Att uppmuntra stater att vidta alla åtgärder, särskilt lagstiftnings- och förvaltningsåtgärder, för att se till att sexuell läggning och könsidentitet aldrig kan utgöra skäl till straff, i synnerhet avrättning, anhållande, frihetsberövande eller böter. Att se till att kränkningar av HBTI-personers mänskliga rättigheter utreds och att förövarna ställs till svars och lagförs. Att även se till att människorättsförsvarare ges ett fullgott skydd och att hinder mot deras verksamhet undanröjs.

- Att säkerställa lämplig och varaktig uppföljning av resolution 17/19 från FN:s råd för mänskliga rättigheter, som för närvarande är den enda HBTI-specifika resolution som antagits och som satte i gång den allra första formella mellanstatliga processen om sexuell läggning och könsidentitet, vilken kulminerade i MR-rådets paneldiskussion i mars 2012. Högkommissariens rapport¹³ och paneldiskussionen bekräftade förekomsten av och allvaret i våldet och diskrimineringen mot HBTI-personer och avslöjade åtgärdernas otillräcklighet på både nationell och internationell nivå.
- Att i lämpliga fall välkomna att dessa frågor uppmärksammas genom de särskilda förfarandena i MR-rådet och de fördragsenliga organen och uppmana dessa att fortsätta att integrera hänsyn till kränkningar av mänskliga rättigheter på grundval av sexuell läggning eller könsidentitet i deras relevanta mandat.
- Att i lämpliga fall ta med HBTI-frågor och HBTI-rekommendationer i inlägg under den allmänna återkommande utvärderingen i MR-rådet i Genève.

2. OSSE

- Att i lämpliga fall ta med HBTI-problemen i nationella uttalanden och i frågor vid de interaktiva dialogerna inom OSSE.
- Att fortsätta att aktivt arbeta för att "sexuell läggning och könsidentitet" ska ingå som uttryckligen erkänd grund till diskriminering i OSSE:s åtaganden eller ministerrådsbeslut.
- Att i enlighet med de deltagande OSSE-staternas åtagande om utbyte av information om dödsstraffets avskaffande och om att offentliggöra det (Köpenhamndokumentet), i EU-medlemsstaternas nationella uttalanden ta med information om dödsstraffets avskaffande med avseende på HBTI-personer inom ramen för OSSE:s mänskliga dimension (denna åtgärd ingår i EU:s riktlinjer om dödsstraffet).

¹³ A/HRC/19/41.

3. *Europarådet*

- Att i lämpliga fall ta med HBTI-problemen i nationella uttalanden och i frågor vid de interaktiva dialogerna i Europarådet.
- Välkomna det positiva resultatet av Europarådets initiativ på detta område och granskningen av genomförandet av rekommendation CM/Rec (2010) 5.
- Att i lämpliga fall hänvisa till HBTI-personers mänskliga rättigheter när Europarådet utvecklar skyddet av de mänskliga rättigheterna, till exempel i form av konventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.
- Att beakta att Europeiska kommissionen mot rasism och intolerans (ECRI) har uttryckt sin avsikt att inkludera granskning av HBTI-relaterade frågor i sin nya övervakningscykel för 2013.
- Att i lämpliga fall ta hänsyn till det arbete som utförs av kommissarien för mänskliga rättigheter, som har prioriterat diskriminering på grundval av sexuell läggning och könsidentitet som ett av temaområdena för sitt organ.
- Att i lämpliga fall ta hänsyn till rekommendationer från Europeiska kommittén till förhindrande av tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (CPT) avseende behandlingen av frihetsberövade HBTI-personer.

4. *Andra mekanismer*

- Att uppmuntra andra relevanta internationella organisationer att vidta lämpliga åtgärder för att uppmuntra stater att ratificera och följa relevanta internationella normer och standarder för HBTI-personers mänskliga rättigheter.
- Att i lämpliga fall ta med HBTI-personers mänskliga rättigheter i uttalanden och frågor vid de interaktiva dialogerna inom internationella mekanismer.
- Att uppmana tredjeländer att be att särskilda förfaranden för mänskliga rättigheter från olika internationella organisationer används för lands- och temauppdrag, och att godta och genomföra deras rekommendationer.

- Att om möjligt anstränga sig för att samarbeta tvärregionalt när det gäller att organisera sidoarrangemang om främjande och skydd av HBTI-personers mänskliga rättigheter för att särskilt diskutera goda rutiner i HBTI-frågor, och att vara uppmärksam på de rekommendationer som alla internationella organisationer fastställer och uppmana staterna att ta hänsyn till dem för att förbättra det lokala människorättsläget för HBTI-personer.
- Att identifiera eventuella likasinnade stater för ökad jämställdhet för HBTI-personer när det gäller utövande av mänskliga rättigheter, uppmuntra ett närmare samarbete i multilaterala forum och främja deras insatser som exempel på regional nivå.
- Att uppmana FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, andra FN-organ, Europarådet och OSSE:s lokala kontor att i sitt arbete ta upp människorättsfrågor med anknytning till HBTI-personer.
- Att inkludera civilsamhällets företrädare i sidoarrangemang som äger rum i multilaterala forum för att främja människorättsfrågor med anknytning till HBTI-personer.

III. Allmänna åtgärder

33. Rådets arbetsgrupp för de mänskliga rättigheterna kommer att se över genomförandet av dessa riktlinjer tre år efter deras antagande och vid behov uppdatera dessa riktlinjer. Den kommer också att främja och övervaka integreringen av HBTI-frågor i EU:s yttre åtgärder, aktivt förmedla information om dessa riktlinjer och understödja att de används av EU:s medlemsstater, Europeiska utrikestjänsten, EU:s GSFP-uppdrag och GSFP-insatser och i förekommande fall EU:s särskilda representanter, Europeiska kommissionen och Europaparlamentet.
34. Arbetsgruppen kommer att sammanställa ett kompendium med god praxis och erfarenheter från EU:s åtgärder för att främja och skydda HBTI-personers mänskliga rättigheter, för att främja ömsesidigt lärande och samstämmighet i politiken.
35. Information om HBTI-frågor kommer att ingå i relevant utbildning för tjänstemän inom EU:s institutioner och EU:s medlemsstater, EU:s GSFP-uppdrag samt EU-medlemsstaternas diplomater och personal på fältet.
36. Särskild uppmärksamhet kommer att ägnas jämställdhetsaspekter, dvs. med hänsyn till att lesbiska och bisexuella kvinnor, transpersoner, intersexuella personer och könsvarianta personer utgör en väsentlig del av HBTI-gruppen och är särskilt utsatta för könsrelaterat och sexuellt våld. Även civilsamhällets kvinnogrupper och kvinnoorganisationer spelar ofta en viktig roll för att främja och skydda HBTI-personers mänskliga rättigheter, särskilt i länder där HBTI-organisationer inte är tillåtna.

Internationella och regionala rättsliga instrument, förklaringar, uttalanden och andra relevanta dokument för främjande och skydd av HBTI-personers mänskliga rättigheter

Internationella rättsliga instrument

- Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, 1966
- Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, 1966
- Internationella konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, 1965
- Konventionen mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (1984)
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW)
- Konventionen om barnets rättigheter, 1989
(Artikel 2)
- Internationella arbetsorganisationens (ILO) konvention nr 111, 1958

Regionala rättsliga instrument

Europa

- Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna, 1953
- Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt, 2010
- Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, 2000

EU:s sekundärlagstiftning: Rådets direktiv 2000/78/EG om inrättande av en allmän ram för likabehandling i arbetslivet, 2004/113/EG, 2006/54/EG, 2004/83/EG, 2011/0129 (COD) (lagstiftningspaketet om brottsoffers rättigheter), direktiv 2012/29/EU om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem samt om ersättande av rådets rambeslut 2001/220/RIF

Förklaringar

- Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, 1948
- FN:s förklaring om de rättigheter och skyldigheter som samhällets medborgare, grupper och organisationer har när det gäller att främja och skydda allmänt erkända mänskliga rättigheter och grundläggande friheter, 1999

Andra regionala urkunder

- Europarådets normer för bekämpning av diskriminering på grundval av sexuell läggning och könsidentitet (*Combating discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity*), 2011
- Europarådets rekommendation om åtgärder mot diskriminering på grundval av sexuell läggning och könsidentitet (*Recommendation on measures to combat discrimination on grounds of sexual orientation and gender identity*), 2010
- Amerikanska samarbetsorganisationens (OAS) resolution om mänskliga rättigheter, sexuell läggning och könsidentitet (*Human rights, sexual orientation and gender identity*), 2008
- OAS resolution om mänskliga rättigheter, sexuell läggning och könsidentitet i Amerikas länder (*Human rights, sexual orientation and gender identity in the countries of the Americas*), 2009

Uttalanden och resolutioner

- Gemensamt uttalande från FN:s råd för mänskliga rättigheter om sexuell läggning, könsidentitet och mänskliga rättigheter, december 2006
- FN:s generalförsamlings uttalande om mänskliga rättigheter, sexuell läggning och könsidentitet, 2008
- Gemensamt uttalande från FN:s råd för mänskliga rättigheter om åtgärder mot våldshandlingar och andra människorättskränkningar på grund av sexuell läggning eller könsidentitet (*Ending Acts of Violence and Related Human Rights Violations Based On Sexual Orientation and Gender Identity*), mars 2011
- MR-rådets resolution om mänskliga rättigheter, sexuell läggning och könsidentitet (*Human rights, sexual orientation and gender identity*), (HRC/17/L.9/Rev.1)
- Rapport från FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter – en studie som dokumenterar diskriminerande lagar och praxis samt våldshandlingar mot individer på grundval av deras sexuella läggning och könsidentitet¹⁴, 2011

¹⁴ http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrcouncil/docs/19session/A.HRC.19.41_English.pdf.

Andra relevanta dokument

- Rapporten från världskongressen om mänskliga rättigheter, sexuell läggning och könsidentitet, 2009
- *Born Free and Equal, Sexual Orientation and Gender Identity in International Human Rights Law*, kontoret för FN:s högkommissarie för mänskliga rättigheter, 2012
- FN:s flyktingkommissariats riktlinjer för internationellt skydd nr 9: Ansökningar om flyktingstatus på grundval av sexuell läggning och/eller könsidentitet inom ramen för artikel 1A.2 i 1951 års konvention och/eller dess protokoll från 1967 angående flyktingars rättsliga ställning, den 23 oktober 2012
- Byrån för grundläggande rättigheters undersökning om HBT-personer i Europa, maj 2013
- Reviderat memorandum från Europarådets kommitté för jämställdhet och icke-diskriminering om bekämpning av diskriminering på grund av sexuell läggning och könsidentitet, den 15 mars 2013
- Yogyakartapinciperna om tillämpning av internationell människorättslagstiftning i samband med sexuell läggning och könsidentitet, 2006

Inslag i analysen/checklistan för situationen för människorättsfrågor med anknytning till HBTI-personer:

Människorättsfrågor	Indikatorer	Informationskällor
1. Rätt till liv		
1.1 Tillämpas dödsstraffet som bestraffning vid förbindelser mellan samtyckande personer av samma kön?	Föreskriver lagstiftningen att dödsstraff ska utdömas vid förbindelser mellan samtyckande personer av samma kön? Verkställs lagstiftningen (polisutredningar och/eller domar i domstol)?	Strafflagen, redogörelser i pressen, brottsstatistik, icke-statliga organisationer, bloggar och webbplatser.
1.2 Utsätts HBTI-personer för utomrättsliga avrättningar med hänvisning till deras sexuella läggning eller könsidentitet?	Finns det tillförlitliga rapporter om att HBTI-personer dödas eller hotas att dödas av eller med medverkan av polis eller andra säkerhetstjänstemän. Har sådana fall utretts och lagförts?	Rapporter från FN:s särskilda rapportörer eller andra företrädare för internationella organisationer, vittnesmål, redogörelser i pressen, icke-statliga organisationer, bloggar och webbplatser.
2. Rätt att inte utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling		

<p>2.1 Utsätter polisen eller säkerhetsstyrkor systematiskt och på ett diskriminerande sätt HBTI-personer för tortyr eller övergrepp?</p>	<p>Finns det tillförlitliga rapporter om att HBTI-personer torteras eller utsätts för övergrepp av polisen eller säkerhetsstyrkor under utredningar eller frihetsberövanden? Har sådana fall utretts och lagförts?</p>	<p>Rapporter från FN:s särskilda rapportörer eller andra företrädare för internationella organisationer, rapporter från besöksmekanismer, såsom nationella förebyggande mekanismer (NPM), underkommittén för förebyggande av tortyr (SPT), Europarådets kommitté till förhindrande av tortyr (CPT), och nationella människorättsinstitutioner (NHRI), vittnesmål, redogörelser i pressen, icke-statliga organisationer, bloggar och webbplatser.</p>
<p>2.2 Erbjuds HBTI-personer tillräckligt skydd av polisen och andra säkerhetstjänstemän?</p>	<p>Utreds och lagförs våldsbrott mot HBTI-personer?</p>	<p>Rapporter från besöksmekanismer, såsom NPM, SPT, CPT och NHRI, vittnesmål, redogörelser i pressen, brottsstatistik, icke-statliga organisationer, bloggar och webbplatser.</p>
<p>2.3 Erbjuds frihetsberövade HBTI-personer tillräckligt skydd av de frihetsberövande myndigheterna?</p>	<p>Vidtas det vid behov nödvändiga åtgärder för att skydda frihetsberövade HBTI-personer mot övergrepp från andra frihetsberövade personer? Görs detta med de berörda personernas informerade samtycke?</p>	<p>Rapporter från besöksmekanismer, såsom NPM, SPT, CPT och NHRI, vittnesmål, redogörelser i pressen, brottsstatistik, icke-statliga organisationer, bloggar och webbplatser.</p>

<p>3.1 Åtnjuter HBTI-personer likvärdigt och effektivt diskrimineringskydd inför lagen?</p>	<p>Är lagstiftningen diskriminerande med avseende på sexuell läggning eller könsidentitet? Är lagstiftningen mot diskriminering tillämplig på sexuell läggning eller könsidentitet? Verkställs denna lagstiftning av rättssystemet (t.ex. polis och domstolar)?</p>	<p>Vittnesmål, lagstiftning mot diskriminering, lagar i allmänhet, juridiska sammanslutningar, icke-statliga organisationer, bloggar och webbplatser.</p>
<p>4. Rätt till likabehandling och icke-diskriminering</p>		
<p>4.1 Tillämpas straffrätten för bestraffning av förbindelser mellan samtyckande personer av samma kön eller transidentiteter?</p>	<p>Anhåller polisen personer efter misstanke om förbindelser mellan personer av samma kön? Lagförs och straffas personer för sådana förbindelser? Anhåller eller bötfäller polisen personer på grund av påstådd crossdressing eller personernas transidentitet?</p>	<p>Strafflagen, vittnesmål, redogörelser i pressen, brottsstatistik, icke-statliga organisationer, bloggar och webbplatser.</p>
<p>4.2 Tillämpas annan lagstiftning om moral eller allmän ordning för att förbjuda förbindelser mellan personer av samma kön?</p>	<p>Gör myndigheterna tillslag mot privata fester eller hindrar de människor från att söka partner via Internet?</p>	<p>Strafflagen, vittnesmål, redogörelser i pressen, icke-statliga organisationer, HBTI-grupper, advokatsamfund.</p>
<p>4.3 Finns det skillnader i lagstiftningen för heterosexualitet och homosexualitet, såsom åldergränser för samtycke eller specificering av privata eller offentliga miljöer? Efterlevs de?</p>	<p>Förekommer utredningar och/eller lagföring? Straffas personer, som är för unga för att ge sitt samtycke, för sexuella handlingar som utförs med personer av samma kön samtidigt som de inte skulle straffas för sexuella handlingar som utförs med person av motsatt kön?</p>	<p>Strafflagen, vittnesmål, rättsfallsrapportering i press och på internet, icke-statliga organisationer, HBTI-grupper.</p>

<p>4.4 Finns det förfaranden för att erkänna transpersoners eller intersexuella personers könsidentitet i officiella handlingar?</p>	<p>Är detta tillåtet enligt lag och/eller administrativa bestämmelser? Är dessa förfaranden tillgängliga, öppna, snabba och fria från kränkande medicinska och sociala krav? Garanterar de att integriteten skyddas genom att förbjuda utlämnande av personens historik avseende det juridiska könet? Innehåller de rättsliga föreskrifter om att statliga och icke-statliga aktörer ska ändra könet i referenser från arbetsgivare, intyg och dylikt?</p>	<p>Myndigheter för officiell registrering, icke-statliga organisationer, HBTI-grupper.</p>
<p>4.5 Kommer transpersoner eller intersexuella personer i åtnjutande av alla de rättigheter som är knutna till hennes eller hans nya könstillhörighet?</p>	<p>Behandlas en transperson eller intersexuell person som bytt könstillhörighet ur rättsligt perspektiv på samma sätt som alla andra personer av samma kön?</p>	<p>Juridiska sammanslutningar, relevanta myndigheter.</p>
<p>5. Föreningsrätt</p>		
<p>5.1 Kan HBTI-personer grunda sammanslutningar som ska företräda deras intressen?</p>	<p>Är det olagligt med sådana sammanslutningar? Om så inte är fallet: är de i praktiken olagliga på grund av trakasserier från officiellt håll? Innebär medlemskap någon nackdel för medlemmarna? Anser sammanslutningarna det vara nödvändigt att dölja sitt egentliga syfte genom förskönande omskrivningar?</p>	<p>Lagstiftning om icke-statliga organisationer/sammanslutningar, förekomst av webbplatser, rapporter från icke-statliga organisationer, HBTI-grupper, fackföreningar.</p>

6. Mötesfrihet		
6.1 Kan HBTI-sammanslutningar anordna offentliga och icke-offentliga evenemang som Gay Pride-parader, kulturella och sociala evenemang, och konferenser?	Äger dessa evenemang rum utan oskäligen hinder från politisk och administrativ sida? Skyddar polisen evenemang som hotas av allmänheten? Utsätts ägare för påtryckningar att inte hyra ut lokaler för HBTI-evenemang?	Lag om sammankomster, nyhetsredogörelser, rapporter från icke-statliga organisationer, webbplatser för lokala grupper för medborgerliga rättigheter/HBTI-grupper.
7. Informations- och yttrandefrihet		
7.1 Är det lagligt med tidskrifter/webbplatser/radio/tv-program/filmer som innehåller HBTI-material? Kan dessa bedriva verksamhet i praktiken?	Finns tidskrifter till allmän försäljning? Går det att skildra aspekter av HBTI-personers liv i radio och på TV och film? Är syftet med rapporteringen i HBTI-frågor att informera eller att mana till hat? Avråds distributörer och sändningsansvariga från officiellt håll från att skildra HBTI-personer på ett positivt sätt?	Förekomst på landets tidningshyllor, redogörelser i pressen och på webbplatser, rapporter från människorätts- och HBTI-grupper, diskussioner med mediegrupper.
8. Rätt till arbete		
8.1 Diskrimineras personer i fråga om rätten till arbete på grund av sexuell läggning eller könsidentitet?	Finns det något rättsligt skydd mot diskriminering på grundval av sexuell läggning eller könsidentitet? Är det en viktig faktor/ett betydande hinder på arbetsplatsen om man avslöjar sin sexuella läggning? Avskedas dessa personer lagligt om det upptäcks att de är HBTI-personer?	Vittnesmål, redogörelser i pressen och på webbplatser, HBTI-grupper och HBTI-bloggar, fackföreningar.

9. Rätt till hälsa		
9.1 Har HBTI-personer lika tillgång till sjuk- och hälsovårdsinrättningar med inriktning på de problem som är relevanta för dem?	Har HBTI-personer tillgång till konfidentiell och adekvat sjuk- och hälsovård? Är vårdgivare utbildade för att ge HBTI-personer fördomsfri hälso- och sjukvård? Finns det tillräckligt med information om förebyggande verksamhet mot hiv/aids/sexuellt överförbara sjukdomar som särskilt avser dem? Hindras eller försvåras HBTI-personers tillgång till sjuk- och hälsovårdsinrättningar på grund av negativ straffrätt? Nekas HBTI-personer rätt till viss sjuk- och hälsovård, t.ex. reproduktiv sjuk- och hälsovård för lesbiska personer, blodgivning för homosexuella och bisexuella män?	HBTI-grupper, yrkessammanslutningar inom sjuk- och hälsovård, hälsovårdsministeriet.

<p>9.2 Finns det tillgång till könsbytesbehandling?</p>	<p>Finns det tillgång till psykologiska, endokrinologiska och kirurgiska könsbytestjänster i landet eller ges behandling utomlands? Finns dessa tjänster tillgängliga utan diskriminerande och förnedrande behandling, oberoende av civilrättslig, rättslig eller annan icke-medicinsk ställning och baserade på den berörda personens informerade samtycke? Begränsas eller vägras kostnadstäckning för denna typ av behandling i försäkrings- och hälsovårdssystemen på diskriminerande grund? Är informationen om dessa tjänster allmänt tillgänglig?</p>	<p>Hälsovårdsministeriet, yrkessammanslutningar av läkare och psykiatriker, patientorganisationer, HBTI-grupper.</p>
---	--	--

10. Barns rättigheter		
10.1 Diskrimineras barn på grundval av sexuell läggning eller könsidentitet?	Diskrimineras barn på grund av deras egen sexuella läggning eller könsidentitet? Inverkar en HBTI-förälders sexuella läggning eller könsidentitet negativt på hans eller hennes barns status? Finns det förfaranden som gör det möjligt för minderåriga transpersoner att uttrycka sin könsidentitet och leva i enlighet med denna? Utsätts barn för medicinskt onödiga kirurgiska ingrepp, som utförs utan deras eget eller föräldrarnas informerade samtycke, i ett försök att "korrigera" deras kön?	Lagstiftning mot diskriminering, lagstiftning om barns rättigheter, lagstiftning om förmyndarskap och arv, juridiska sammanslutningar, icke-statliga organisationer för barns rättigheter och HBTI-frågor.
11. Rätt till utbildning		
11.1 Diskrimineras HBTI-personer i fråga om rätten till utbildning på grund av sexuell läggning eller könsidentitet?	Åtnjuter HBTI-personer rätt till utbildning i en säker miljö, utan mobbning, våld, social utestängning eller andra former av diskriminerande och förnedrande behandling på grund av sexuell läggning eller könsidentitet?	HBTI-grupper, skolstyrelser, vittnesmål, redogörelser på webbplatser, undervisningsministeriet.